

บทที่ 3

โลกของคนพลัดถิ่น: จากการอพยพเคลื่อนย้ายสู่การตั้งชุมชนใหม่

การอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติในยุคสมัยปัจจุบัน แต่มิได้หมายความว่า การอพยพของผู้คนเหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์เฉพาะของสังคมปัจจุบัน การอพยพโยกย้ายของผู้คนในพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมานาน แตกต่างแต่เพียงว่า การเคลื่อนย้ายของผู้คนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีระดับความถี่ ความเข้มข้นมากกว่าเดิมเท่านั้น (ปฤษฎา, 2545) โดยมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งกระตุ้น ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรทั้งเต็มใจ และไม่เต็มใจ

เนื้อหาในบทนี้ ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงประสบการณ์ของชาวดาระอั้งในฐานะคนพลัดถิ่น ทั้งในพม่าและในเมืองไทย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก นำเสนอให้เห็นถึงประสบการณ์ของการพลัดถิ่นของชาวดาระอั้งในพม่า ซึ่งเป็นประสบการณ์ของการอพยพเพื่อแสวงหาที่ดินทำกิน และประสบการณ์การอพยพเพื่อหนีจากความรุนแรงอันเป็นผลของความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่ ส่วนที่สอง นำเสนอให้เห็นถึงประสบการณ์ของชาวดาระอั้งพลัดถิ่นในประเทศไทย โดยนำเสนอถึง ประสบการณ์ของชาวดาระอั้งพลัดถิ่นเมื่ออพยพสู่เมืองไทยระยะแรก และการเคลื่อนย้ายไปตั้งชุมชนในพื้นที่ใหม่ และให้ภาพกว้าง ๆ เกี่ยวกับบริบทของการอพยพของชาวดาระอั้งสู่พื้นที่บ้านปางแดงในอันเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนในปัจจุบัน

3.1 ประสบการณ์คนพลัดถิ่นในพม่า

3.1. การอพยพเพื่อหาที่ทำกินของชาวดาระอั้งยากจน (free displacement)

เมื่อเกือบ 70 ปีก่อน ที่หมู่บ้านปุงโหลง แถบเมืองเชียงตุง ลุงคำ ถือกำเนิดขึ้นในบ้านไม้ไผ่หลังคาหุบตาซึ่งเป็นบ้านที่อยู่กันหลายครัวเรือนในหลังคาเดียวกัน ที่เรียกว่า “ก้างโต้ง” (long house) ซึ่งเป็นลักษณะดั้งเดิมของบ้านเรือนชาวดาระอั้งในพม่า ในช่วงเวลาที่ลุงคำลืมตาดูโลกนี้ ชาวดาระอั้งส่วนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่คอยต่าง ๆ แถบเมืองเชียงตุง โดยทำการผลิตแบบยังชีพ (subsistence) เป็นหลัก ด้วยการปลูกข้าวไร่และผักเพื่อการบริโภคในครัวเรือนควบคู่กับการปลูกข้าวโพดเพื่อเป็นอาหารของสัตว์ ความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการค้าของชาวดาระอั้งมีปรากฏผ่านการปลูกฝิ่นเพื่อขายให้กับพ่อค้าชาวไทยใหญ่ ชาวลานูที่เดินทางค้าขายระหว่างในเมืองและบนดอย

แต่การปลูกฝิ่นเพื่อขายก็มีระดับความเข้มข้นต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกข้าว ฝัก เพื่อการบริโภคของครัวเรือน

การผลิตแบบยังชีพ แม้ว่าจะดำเนินไปบนพื้นฐานของความช่วยเหลือ ความเอื้อเฟื้อระหว่างชาวดาระอั้งด้วยกัน แต่ลุงคำบอกว่า การอาศัยอยู่ด้วยกันจำนวนมากในพื้นที่ที่จำกัด ทำให้ชาวดาระอั้งจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาการขาดแคลนที่ดินสำหรับการปลูกข้าวไร่ ในขณะที่ดาระอั้งบางส่วน แม้จะมีที่ดินในครอบครอง แต่คุณภาพของที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้ประสบปัญหาขาดแคลนข้าวสำหรับการบริโภคเช่นเดียวกัน ชาวดาระอั้งยากจนเหล่านี้ รวมทั้งครอบครัวของลุงคำด้วย จึงต้องยังชีพอยู่ด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างในภาคการเกษตร ทั้งในช่วงการเตรียมดิน การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวจากครอบครัวของชาวดาระอั้งที่มีที่ดินจำนวนมากและไม่มีแรงงานในครัวเรือนมากพอจะทำการผลิตได้ด้วยตนเองทั้งหมด จึงจ้างดาระอั้งยากจนให้ช่วยทำการผลิต โดยการจ่ายค่าจ้างมีทั้งในรูปของข้าวเปลือก และเงิน ซึ่งจะถูกนำไปซื้อเป็นข้าวสำหรับการบริโภคของครัวเรือนยากจนในท้ายที่สุด

ความยากลำบากที่เผชิญขณะอาศัยอยู่ร่วมกับชาวดาระอั้งกลุ่มใหญ่ในพื้นที่แถบเมืองเชียงตุง ทำให้พวกเขาพยายามแสวงหาพื้นที่ทำกินแห่งใหม่ เมื่อได้ทราบข่าวจากชาวลานูที่เดินทางมาค้าขายว่า ที่คอยลาย ซึ่งพ่อค้าชาวลานูเดินทางผ่านมา เป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ทั้งยังไม่มีใครอาศัยอยู่ หลังจากปรึกษาหารือกันภายในครัวเรือน และญาติพี่น้อง ต่างเห็นพ้องกันว่า การอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมมีแต่ความยากลำบาก พวกเขาคงไม่มีโอกาสมีที่ดินที่สามารถทำการผลิตได้เพียงพอแก่การยังชีพ ทั้งการรับจ้างก็ไม่ได้มีรายได้มากมายนัก ความไม่มั่นคงในชีวิต ทำให้ดาระอั้งยากจนตัดสินใจเสี่ยงเดินทางไปยังพื้นที่คอยลายตามที่ได้ฟังข่าวคราวจากชาวลานู

ราวต้นทศวรรษ 2480 ในขณะที่ลุงคำยังบวชเณรอยู่ ครอบครัวของลุงคำพร้อมด้วยดาระอั้งยากจนจากหมู่บ้านปุงโหลงที่เป็นญาติพี่น้องกันอีก 15 ครัวเรือน ได้เดินทางอพยพจากบ้านปุงโหลงสู่คอยลายซึ่งอยู่ระหว่างเชียงตุงและเมืองปิ่น พวกเขา นำข้าวของ เครื่องใช้ ข้าวสาร พันธุ์ข้าว พันธุ์ข้าวโพด พันธุ์ฝักถูกนำขึ้นต่างบนหลังม้าบ้าง หลังวัวบ้าง บางส่วนใช้แรงงานคนแบก ดาระอั้งยากจนใช้เวลาเดินทางจากหมู่บ้านปุงโหลง สู่คอยลายราว 1 อาทิตย์ โดยพักแรมกลางป่า

เมื่อมาถึงคอยลาย ชาวดาระอั้งยากจนกลุ่มแรกได้เลือกที่ตั้งหมู่บ้าน ซึ่งต้องเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการสร้างวัด หอผีเจ้าเมือง หลังจากเลือกพื้นที่ได้แล้ว ชาวดาระอั้งจะประกอบพิธีไหว้ผีบ้าน ผีเจ้าเมืองก่อนการแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน จากนั้นแต่ละครัวเรือนก็เริ่มมองหาพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกของตน พื้นที่สูงถูกเลือกสำหรับการปลูกข้าวโพด ฝิ่น และฝัก ส่วนพื้นที่สำหรับปลูกข้าวไร่จะอยู่ต่ำลงมา

การอพยพของชาวดาระอั้งยากจนจากเมืองปุงโหลงสู่คอยลายนี้ ไม่ใช่วิถีที่แปลกประหลาดแต่อย่างใดในสังคมดาระอั้ง ชาวดาระอั้งยากจนที่ขาดแคลนที่ดินสำหรับการผลิต หรือที่ดินในชุมชนเดิมขาดความอุดมสมบูรณ์มักจะรวบรวมญาติพี่น้องเดินทางเคลื่อนย้ายไปตั้งชุมชนในพื้นที่อื่นซึ่งมีที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เพื่อทำการเพาะปลูกได้อย่างเพียงพอแก่การบริโภคของครัวเรือน พื้นที่ซึ่งชาวดาระอั้งอพยพเคลื่อนย้ายไปตั้งชุมชนทำมาหากินนี้จะเป็นพื้นที่คอย ซึ่งอยู่ห่างไกลเมือง บางครั้งอาจจะเป็นพื้นที่ซึ่งยังไม่เคยมีการตั้งชุมชนมาก่อน บางครั้งอาจจะมีชาวดาระอั้งอาศัยอยู่ก่อนแล้ว แต่ยังมีพื้นที่มากพอรองรับผู้ที่อพยพมาใหม่ ชาวดาระอั้งก็จะส่งข่าวสารไปยังญาติพี่น้องของตนที่ขาดแคลนที่ดินเพื่อการเพาะปลูกให้มาอยู่ร่วมกัน แม้ว่าการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาที่ดินเพื่อการผลิตจะเป็นเรื่องปกติในสังคมดาระอั้ง แต่ไม่ได้หมายความว่าชาวดาระอั้งทุกครัวเรือนอพยพโยกย้ายอยู่ตลอดเวลา มีเพียงดาระอั้งยากจนเท่านั้นที่มีการอพยพเคลื่อนย้าย ดังคำบอกเล่าของลุงคำถึงการอพยพมาคอยลายของชาวดาระอั้งยากจนกลุ่มแรกว่า “มีแต่คนทุกข์ล้วน ๆ คนรวยเขาไม่มาหรอก อยู่ที่เดิมมันคืออยู่แล้ว” (คำ, สัมภาษณ์ กุมภาพันธุ์ 2545) ในชั่วชีวิตหนึ่งการโยกย้ายที่อยู่ของชาวดาระอั้งยากจนนี้อาจจะเกิดขึ้นเพียง 1 – 2 ครั้งเท่านั้น ครัวเรือนดาระอั้งที่มีที่ดินมากพอมักจะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม และมีชาวดาระอั้งจำนวนไม่น้อยที่ไม่เคยเคลื่อนย้ายออกจากชุมชนเลย

3.1.2 การอพยพจากความรุนแรงในพื้นที่ (forced displacement)

แม้ว่าลุงคำและชาวดาระอั้งคุ้นเคยกับภาพการอพยพของครัวเรือนดาระอั้งมานาน แต่การอพยพที่ชาวดาระอั้งคุ้นเคยก็เป็นการอพยพด้วยความโดยไม่มีใครบังคับ (free displacement) เป็นการอพยพเพื่อแสวงหาพื้นที่ทำกินเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว แต่ในช่วงปลายทศวรรษ 2480 เป็นต้นมา ภาพการเคลื่อนย้ายของดาระอั้งจากพื้นที่ต่าง ๆ แถบเชียงตุงสู่คอยลายในความรับรู้ของลุงคำก็เริ่มเปลี่ยนแปลง เมื่อการอพยพในช่วงนี้ไม่ได้เกิดจากการอพยพเคลื่อนย้ายของดาระอั้งยากจนเพื่อแสวงหาที่ดินทำกินเช่นที่ผ่านมา แต่เป็นการอพยพเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรง และความไม่มั่นคงต่อชีวิตและทรัพย์สิน

การอพยพของชาวดาระอั้งในช่วงปลายทศวรรษ 2480 ถึงต้นทศวรรษ 2490 นี้เป็นผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในพม่า ซึ่งมีรากเหง้ามายาวนานในประวัติศาสตร์การเมืองของพม่า ก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ พื้นที่ซึ่งถูกเรียกขานในปัจจุบันว่า “ประเทศพม่า” ประกอบด้วยรัฐเล็ก ๆ จำนวนมาก ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันระหว่างรัฐ ไม่มีรัฐใดที่มีอำนาจเด็ดขาดเหนือรัฐอื่นอยู่ตลอดเวลา บางเวลารัฐหนึ่งอาจยอมสวามิภักดิ์ต่อรัฐอื่นมากกว่าหนึ่งรัฐ แต่ในบางเวลาก็ไม่ขึ้นต่ออำนาจของรัฐใด (Keyes, 1994:6 ; Grundy – Warr, 2001:8) เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครอง

พม่า เส้นพรมแดนระหว่างพม่ากับรัฐใกล้เคียงถูกกำหนดขึ้น อังกฤษนำนโยบาย “แบ่งแยกและปกครอง” (divide and rule) มาใช้ในการปกครองพม่า โดยแบ่งพม่าออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นพม่าแท้ (Burma Proper) เป็นพื้นที่ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า อังกฤษทำการปกครองโดยตรง (direct rule) และส่วนที่เป็นพื้นที่ชายแดน (Frontier Areas) ซึ่งเป็นสังคม “ชาวเขา” (Keyes, 1994 :10) ที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาทิ ไทใหญ่ คะฉิ่น คะเรนนิ กะเหรี่ยง เป็นต้น อังกฤษปกครองพื้นที่ชายแดนโดยการปกครองทางอ้อม (indirect rule) โดยปล่อยให้ผู้ปกครองเดิมทำการปกครองภายใต้การกำกับของข้าหลวงอังกฤษ ทำให้พัฒนาการทางการเมืองของพื้นที่ส่วน Burma Proper และบริเวณชายแดน (Frontier Areas) มีความแตกต่างกัน

ภายใต้การปกครองของอาณานิคมอังกฤษมีส่วนก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชากรในส่วนที่เป็นพม่าแท้และกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดน เมื่ออังกฤษใช้กลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนทำหน้าที่ควบคุมความจงรักภักดีของชาวพม่าแท้ต่ออังกฤษ อาณานิคมอังกฤษส่งเสริมให้กลุ่มประชากรในเขตชายแดนเข้ารับราชการในหน่วยงานที่สำคัญ เช่น ตำรวจ ทหาร เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างอังกฤษกับชาวพม่า ผู้ปกครองอังกฤษก็ใช้ทหาร ตำรวจ เหล่านี้ทำการปราบปรามความเกลียดชังระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนกับชาวพม่าแท้จึงพม่าจึงทวีขึ้น ชาวพม่าเรียกชาวกะเหรี่ยงที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยอังกฤษปราบปรามกบฏพม่าว่า “ข้ารับใช้คนผิวขาว” (พรพิมล, 2538: 26; พรพิมล, 2543: 20) หรือในกรณีการสู้รบในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองระหว่างปี 2484 – 2485 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐฉานอยู่ภายใต้อำนาจของอาณานิคมอังกฤษ ญี่ปุ่นขยายอำนาจเข้ายึดครองพื้นที่ในพม่าภายใต้การอ้างว่าเป็นการต่อสู้ของชาวเอเชียเพื่อชาวเอเชีย (Asia for Asian) เพื่ออิสรภาพและประชาธิปไตย (Freedom and Democracy) ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากชาวพม่าที่ต้องการปลดปล่อยพม่าออกจากอาณานิคมอังกฤษ (Tzang Yawng hwe, 1987:83-88) ในขณะที่อังกฤษได้รับความร่วมมือจากกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดน (Frontier Areas) ในการสู้รบกับกองทัพญี่ปุ่น (พรพิมล, 2538 : 26) สถานการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ส่งผลกระทบต่อชาวไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในรัฐฉาน แต่ชาวคะฉิ่นได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว น้อยมาก เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลการปะทะ (Howard and Wattana, 2001: 76)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงผู้นำไทใหญ่ก็เข้าร่วมกับชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ อย่างไรก็ตามผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนก็ไม่ได้มีความต้องการที่จะรวมอยู่กับพม่า แต่ปรารถนาที่จะมีอิสระในการปกครองตนเอง มีการเจรจาระหว่างผู้นำเชื้อสายพม่าและผู้นำจากกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตชายแดน ซึ่งนำไปสู่สัญญาปาง-

โหลง (Panglong Agreement)¹ เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2490 โดยมีผู้นำเชื้อสายพม่า ไทใหญ่ คะฉิ่น ฉิ่น ร่วมลงนามในสัญญาดังกล่าว ซึ่งมีสาระสำคัญว่าพม่าในส่วนที่เป็น Proper Burma และเขตชายแดน (Frontier Areas) จะอยู่ร่วมกันในรูปสหภาพ (Union) ภายหลังจากได้รับเอกราช พื้นที่ชายแดนได้ รับการยอมรับให้มีอิสระในการบริหารกิจการภายในของตนเอง และเมื่อเวลาผ่านไปครบ 10 ปี รัฐฉาน มีสิทธิแยกตัวออกจากสหภาพ (พรพิมล, 2538: 27; Smith, 1999: 78)

อย่างไรก็ตาม พื้นที่รัฐฉานก็ไม่ได้สงบสุขอย่างที่คาดหวังไว้ ภายหลังจากประกาศเอกราชในปี 2491 แม้ว่าเจ้าฟ้าผู้ปกครองรัฐฉานจะยอมรับการรวมอยู่ในสหภาพพม่าตามข้อตกลงปางโหลง แต่ก็มีกรเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองที่มีความเห็นที่แตกต่างทั้งที่เป็นกองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ปะโอ คะฉิ่น พรรคคอมมิวนิสต์พม่า (Communist Party of Burma-CPB) และทหารของกองทัพพม่าที่เคลื่อนเข้ามาในรัฐฉานเพื่อปราบปรามกองกำลังต่าง ๆ ในพื้นที่ (Tzang Yawngwe, 1987: 102, 112) พื้นที่รัฐฉานในเวลานี้จึงกลายเป็นสมรภูมิการสู้รบอีกครั้งหนึ่ง การเคลื่อนไหวของกองกำลังเหล่านี้ในระยะแรกยังไม่ส่งผลกระทบต่อชาวดาระอั้งโดยตรง

ในปี 2492 หลังการพ่ายต่อพรรคคอมมิวนิสต์ในจีนแผ่นดินใหญ่ กองกำลังก๊กมินตั๋งได้เคลื่อนกำลังเข้ามาในพม่าในพื้นที่ชายแดนระหว่างรัฐคะฉิ่นและฉาน ก่อนเคลื่อนลงสู่ทางตอนใต้ของรัฐฉาน ขยายอำนาจอยู่แถบเมืองเชียงตุง กองกำลังก๊กมินตั๋งซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาคาดหวังว่าจะใช้พื้นที่ในฉานเป็นฐานในการกลับไปยึดมณฑลยูนนานจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Smith, 1999 : 120, 153 ; Tzang Yawngwe, 1987 : 102 ; อุดม, ไม้ระบूपิพิมพ์ : 11) โดยพยายามแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มเจ้าผู้ปกครองชาวไทใหญ่ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ (Tzang Yawngwe, 1987 : 102) ความขาดแคลนเสบียงอาหารและการขาดวินัยทำให้กองกำลังก๊กมินตั๋งบางส่วนต้องออกขู่เชิญและปล้นเสบียงอาหารจากชาวบ้าน ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน โดยเฉพาะแถบเมืองเชียงตุง (อุดม, ไม้ระบूपิพิมพ์ : 11)

ชาวดาระอั้งที่อาศัยอยู่แถบเมืองเชียงตุง แม้ว่าจะอาศัยอยู่ตามพื้นที่คอกนอกเมือง แต่ก็เผชิญกับการคุกคามดังกล่าวจนนำไปสู่การอพยพสู่พื้นที่ห่างไกล² ชาวดาระอั้งที่อพยพสู่คอกหลายใน

¹ดูรายละเอียดข้อตกลงปางโหลงใน Appendix I ใน Tzang Yawngwe (1987: 253–260)

² การพูดคุยกับชาวดาระอั้งถึงประสบการณ์ชีวิตในช่วงนี้ มีเพียงชาวดาระอั้งส่วนน้อยเท่านั้นที่อธิบายว่าตนถูกคุกคามจากกองกำลังก๊กมินตั๋ง ในขณะที่ชาวดาระอั้งส่วนใหญ่อธิบายในแง่ของกองโจรชาวจีนชาวลีชู่ที่มาจากทางเหนือซึ่งหมายถึงประเทศจีน แต่จากการพูดคุยกับชาวดาระอั้งและข้อมูลจากงานของ Smith (1999), Tzang Yawngwe (1987), อุดม

ช่วงนี้มักพูดถึงชีวิตของตนเองในช่วงก่อนการอพยพสู่คอยลายว่า ต้องเผชิญกับความหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่บ้านของตนเองจะถูกปล้น ไม่เพียงกลัวการสูญเสียทรัพย์สินที่หามาได้เท่านั้น พวกเขายังหวาดกลัวการถูกฆ่าตายหรือการทรมานเช่นที่เพื่อนบ้านเคยเจอด้วย ชาวคาระอั้งคนหนึ่งถ่ายทอดเรื่องราวที่พ่อของตนถูกทรมานจนเกือบเสียชีวิตว่า

“ตอนอยู่คอยจาก มีโจรมาเยอะ พวกดาแ่ (ลีซู) มาจากทางเหนือ เรากลับกันมาพ่อผมมีเงินจากขายยาฝิ่น ก็เอาไปฝังดินไว้ เอาไปซ่อนไว้ ดาแ่มาปล้นบ้าน พ่อไม่ยอมบอกที่ซ่อน มันมัดมือพ่อ ข้างห้อยกับข้อ เอาเหล็กจี้ไฟมาจี้เอว โยกตัวไปมา พอมันไป แก้มัดพ่อเอาลงมา แขน 2 ข้างไม่รู้สึกอยู่เป็นปี”

(อ่อนแสง, สัมภาษณ์ เมษายน 2545)

เรื่องราวนี้นี้เป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งที่คาระอั้งหมู่บ้านหนึ่งเผชิญ แต่ในหมู่บ้านอื่น ๆ ชาวคาระอั้งก็เผชิญชะตากรรมที่ไม่แตกต่างกันนัก ซึ่งสร้างความหวาดกลัวให้กับชาวคาระอั้งเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การอพยพสู่คอยลาย ซึ่งในขณะนั้นยังไม่เผชิญกับความขัดแย้งระหว่างทหารป่าและทหารพม่า ลูกที่ผู้เฒ่าคาระอั้งที่อพยพจากคอยลายบอกเล่าประสบการณ์ขณะอพยพสู่คอยลายว่า

“ตอนก่อนหนี เขาเก็บข้าวใส่หลองไว้เต็ม แต่อยู่ไม่ได้ กลัวขามามัดมือ โยก เสียขายข้าวก็เสียขาย ตอนหนีเอามาแ่ข้าวเปลือกมาทำพันธุ์ เอาใส่ผ้าพันหัวเมียมา เอาข้าวสารต่างมามา เดินอยู่ในป่าเกือบอาทิตย์กว่าถึงคอยลาย”

(สัมภาษณ์ เมษายน 2545)

การอพยพของคาระอั้งจากพื้นที่ต่าง ๆ ในช่วงนี้ มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คอยลาย ซึ่งในระยะนี้ยังไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ชาวคาระอั้งจากหมู่บ้านต่าง ๆ เดินทางสู่คอยลายกระจ่ายกันตั้งบ้านเรือน และทำมาหากินที่คอยลาย ซึ่งพบว่าก่อนการอพยพสู่เมืองไทย ที่คอยลายมีหมู่บ้านของชาวคาระอั้งถึง 11 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีครัวเรือนของชาวคาระอั้งระหว่าง 80 – 200 ครัวเรือน คอยลายในช่วงเวลานี้จึงเปรียบเสมือนพื้นที่ทำกินและพื้นที่หลบภัยของชาวคาระอั้ง

(ไม่ระบุปีพิมพ์) นำ เ ชื้อ ถือ ไ ต่ ว่า ก ลุ่ม โ จ ร ใน ความ ร ับ ร ู้ ข อ ง ชา ว ค า ร ะ อ ঙ ใน ช ว ง เ ว ล า นี คื อ ก ลุ่ม เ ตี ย ว กั บ ก อ ง ก ำ ลั ง กั ก มั น ตั ง

อย่างไรก็ตาม ในเวลาไม่ถึงสิบปีหลังการอพยพของชาวดาระอั้งจากฝั่งตะวันออกของลำน้ำสาละวินแถบเมืองเชียงตุง คอยลายก็ไม่ได้เป็นพื้นที่ซึ่งปลอดภัยจากการคุกคามของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในรัฐฉาน เมื่อรัฐบาลพม่าส่งกำลังทหารเข้าสู่รัฐฉานในช่วงปลายทศวรรษ 2480 เพื่อปราบปรามกองกำลังก๊กมินตั๋ง และไม่ยอมถอนกำลังออกจากรัฐฉาน โดยอ้างว่าเพื่อการรักษาความสงบภายในรัฐฉาน พร้อมทั้งทำการปราบปรามกองกำลังของชาวไทใหญ่ที่เคลื่อนไหวอยู่ในรัฐฉาน ทำให้กองกำลังเหล่านี้ต้องเคลื่อนตัวสู่พื้นที่ห่างไกลจากเมือง ในช่วงเวลานี้ชาวดาระอั้งแห่งคอยลายเริ่มพบเจอกองกำลังของชาวไทใหญ่ ซึ่งชาวดาระอั้งเรียกว่า ทหารป่า ตามพื้นที่ป่าใกล้ชุมชน

การปรากฏตัวของทหารป่าในพื้นที่ป่าใกล้ชุมชนได้นำความเดือดร้อนมาสู่ชาวดาระอั้งไม่น้อย เมื่อใดก็ตามที่ทหารป่าเดินทางมาใกล้หมู่บ้าน ชาวดาระอั้งจะต้องเตรียมทั้งเงิน และอาหารสำหรับทหารป่า ซึ่งมักจะมีทหารป่าเดินทางผ่านหมู่บ้านเกือบทุกเดือน ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ทหารป่าเดินทางมายังคอยลายบ่อยขึ้น โดยที่ชาวดาระอั้งต้องมอบข้าวสาร หมู ไก่ที่เลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารให้แก่ทหารป่า เมื่อทหารป่าพักอยู่ในป่าที่คอยลายเป็นเวลานาน ปริมาณข้าวและอาหารที่ต้องมอบให้ทหารป่าจึงมีมากขึ้นตามไปด้วย ชาวดาระอั้งบางคนบอกว่าทหารป่าเพียงขออาหารจากชาวดาระอั้งเท่านั้น ไม่มีการทำร้ายชาวบ้าน แต่ก็มีชาวดาระอั้งอีกหลายคนบอกว่า หากไม่มอบอาหารให้ ทหารป่าก็ทำร้ายชาวบ้านเช่นกัน ชีวิตของชาวดาระอั้งในช่วงเวลานี้จึงดำเนินไปในท่ามกลางความหวาดกลัว

ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงต้นทศวรรษ 2500 สถานการณ์ของชาวดาระอั้งพื้นที่คอยลายเลวร้ายลง เมื่อความขัดแย้งทางการเมืองในรัฐฉานมีมากขึ้น และภายหลังการรัฐประหารปี 2505 มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ปี 2491 ซึ่งปฏิเสธการแยกตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้นำไปสู่การจับอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองตนเองของกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลพม่าภายใต้การนำของนายพลเนวินได้ใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามการเคลื่อนไหวของกองกำลังต่าง ๆ

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงดังกล่าว ชาวดาระอั้งพบเจอกองทหารป่าที่หลบซ่อนอยู่ในพื้นที่ป่าบ่อยมากขึ้น นั่นหมายความว่าข้าวสาร หมู ไก่ ของชาวดาระอั้งต้องถูกแบ่งให้ทหารป่ามากขึ้นตามไปด้วย สถานการณ์ที่ชาวดาระอั้งเผชิญถูกถ่ายทอดผ่านนิทานที่ผู้ใหญ่มักเล่าให้ลูกหลานฟัง

ตัวอยู่ในป่า

เอาขวานผ่าหัวเรา

มือมาค้ำหน้าประตู

เอาไม้ฆางตวงเลือดเรา

เอาหนามมาสูมหัวเรา

เอาเข็มเย็บปากเรา³

นิทานดังกล่าวสะท้อนสถานการณ์ที่ชาวคาระฮังเผชิญได้เป็นอย่างดี เมื่อทหารป่าซึ่งอาศัยอยู่ในป่า แสร้งขออาหาร เงินจากชาวบ้าน หากไม่สามารถจัดหาให้ได้ก็จะถูกทุบตี ทำร้าย ในขณะที่เดียวกันชาวคาระฮังต้องเก็บเรื่องราวการพบเจอกับทหารป่าไว้เป็นความลับ ไม่แพร่งพรายให้กับทหารพม่าทราบด้วย

ต้นทศวรรษ 2510 เริ่มมีทหารพม่าเดินทางมายังพื้นที่คดยล่าย เพื่อปราบปรามกองกำลังของทหารป่า สถานการณ์ของชาวคาระฮังจึงเลวร้ายลงยิ่งกว่าเดิม ชาวคาระฮังต้องมอบข้าวปลาอาหารให้ทั้งกองกำลังของทหารป่า และทหารพม่า “ข้าวที่ปลูกได้ 3 ส่วน เรากินเองส่วนเดียว อีกสองส่วนเป็นของทหารป่า ทหารพม่า” (คำเงิน, สัมภาษณ์ กุมภาพันธ์ 2545) ในบางครอบครัว เช่น ครอบครัวของนางชี ชาวคาระฮังยากจน ที่ปลูกข้าวได้ไม่มากนัก เมื่อมอบข้าวให้ทหารป่า และทหารพม่าแล้ว ต้องนำข้าวโพดมาผสมข้าวหุงกิน นางชีบอกเล่าประสบการณ์ขณะนั้นว่า “มีข้าวเก็บไว้ให้ทหารป่าหมด เขามีปิ่นเราต้องให้เขา ลูกอ่อนเราไม่มีกิน บางคนให้ทหารป่าจนตัวเองอดตาย” และ “เขาไม่ได้ทำได้อะไรดี เราเป็นคนทำไม่ได้กินข้าวดี” (ชี, สัมภาษณ์ กรกฎาคม 2545)

ชาวคาระฮังตกอยู่ในภาวะของคนที่ไม่มีความหวัง ในด้านหนึ่งเผชิญกับการขู่ขังบังคับเอาอาหารจากทหารป่า ในขณะที่เดียวกันทหารพม่าก็ห้ามไม่ให้ชาวคาระฮังมอบเสบียงให้กับทหารป่า “เราไม่ให้ก็ไม่ได้ โคนบูบ โคนตี พอทหารพม่ารู้ก็มานุบมาตีเราเหมือนกัน ต้องคอยระวังไม่ให้ทหารพม่ารู้” (ลอง, สัมภาษณ์ กรกฎาคม 2545) นอกจากต้องแบ่งอาหารให้กับทหารทั้งสองกลุ่มแล้ว ในระยะที่ความขัดแย้งระหว่างทหารป่าและทหารพม่ามีความรุนแรง คาระฮังยังต้องเผชิญกับการถูกเกณฑ์แรงงานจากทั้งสองกลุ่ม ทหารพม่ามักจะเกณฑ์ให้ชาวคาระฮังเป็นลูกหาบขนอาวุธเสบียงสำหรับการสู้รบ ในขณะที่ทหารป่าจะบังคับให้ชาวคาระฮังส่งตัวเด็กหนุ่มในหมู่บ้านเข้าร่วมรบกับกองทหารป่า “ทหารปามอบกว่าถ้าเด็กผู้ชายอายุ 12 ปีจะมาเอาไปเข้ากองทหาร เราทำงานในไร่ไม่กล้าทิ้งลูกไว้บ้าน กลัวเขามาเอา” (ลุงนะ, สัมภาษณ์ กรกฎาคม 2545) ไม่มีชาวคาระฮังครอบครัวใดต้องการให้ลูกหลานของตนเข้าไปร่วมรบกับกองทหารป่า เพราะนั่นหมายความว่าพวกเขาแทบไม่มีโอกาสที่จะเจอหน้าลูกอีกเลย เมื่อลูกหลานของตนต้องถูกส่งเข้าร่วมกับกองทหารป่า พ่อแม่ ญาติมิตรมักรวบรวมเงินจากการขายฝิ่น ขายสัตว์เลี้ยงจำนวนหนึ่ง ประมาณ 4,000 –

³ ด ก อ ย ไ ค แ ป ร์ แ ต ก อ ย บ ่า ง ม าล ก
เด อ ม ैं ย โ ล ้ ส ะ ไ ห้ เ ด อ ไ ป่ ด ง น ำ ม
เด อ บ ล ำ ม จ ี บ เ ด อ ก ี ง เ ด อ ม ะ ไ ล้ ก ะ จ ี ง

6,000 บาท⁴ มอบให้กับทหารป่า เพื่อแลกเปลี่ยนไม่ให้ลูกหลานของตนเข้าร่วมในกองกำลังทหารป่า ในสถานการณ์การสู้รบไม่รุนแรง กองทหารป่าไม่ขาดแคลนทหาร ชาวดาระอั้งสามารถต่อรองเพื่อมอบเงินให้ทหารป่าแทนการนำเด็กหนุ่มดาระอั้งไปรบได้ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างทหารป่าและทหารพม่าทวีความรุนแรงมากขึ้น การปะทะกันที่ติดบ่อยขึ้น การสูญเสียกำลังทหารไป กำลังพลจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับทหารป่า ทำให้ชาวดาระอั้งไม่สามารถต่อรองเพื่อจ่ายเงินแลกกับชีวิตของลูกหลานตนเองได้

ชีวิตในช่วงนี้ของชาวดาระอั้งจึงอยู่ด้วยความหวาดกลัวทั้งทหารป่าและทหารพม่า ผู้ชายดาระอั้งจำนวนมากพากันหลบไปนอนอยู่ในป่า เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเกณฑ์ไปช่วยทหารป่ารบ หรือการถูกเกณฑ์เป็นลูกหาบขนอาวุธและเสบียงของทหารพม่า เนื่องจากข่าวคราวเกี่ยวกับความยากลำบาก การถูกทำร้าย การปล่อยให้ออดข้าว ออดน้ำ หรือแม้กระทั่งการเสียชีวิตของคนที่ไม่ช่วยแบกเสบียง บางครั้งอาจหลบซ่อนนาน 1 สัปดาห์ แต่บางครั้งก็ต้องหลบซ่อนอยู่นานนับเดือน ลุงกุงนะ ผู้เฒ่าดาระอั้งบอกเล่าประสบการณ์ของตนเองว่าเคยหลบซ่อนอยู่ในป่านานถึง 3 เดือน ในช่วงที่ทหารพม่ามาพักอยู่ในหมู่บ้าน “อยู่ในป่า นอนในป่า นอนก็ไม่ได้หรอก มันกลัว บางวันไม่ได้กินข้าว ไม่ได้กินน้ำ ไม่ได้อาบน้ำ กลับบ้านก็ไม่ได้ กลัวทหารพม่า” (สัมภาษณ์ กรกฎาคม 2545) ครั้งหนึ่งลุงกุงนะพร้อมชาวดาระอั้งที่หลบซ่อนอยู่ด้วยกัน ได้แอบเข้าไปขโมยเกลือ ในหมู่บ้าน แต่ถูกทหารพม่าจับได้ ลุงกุงนะพร้อมกับชายดาระอั้งอีก 11 คนจึงถูกบังคับให้แบกกระสุน คนเจ็บเสบียง ร่วมเดินทางไปกับทหารพม่าจากคอยลาย สู่เมืองเชียงตอง ลุงกุงนะบอกว่า “ได้หยุดพักบ้าง มีข้าวให้กิน แต่มันกินไม่อิ่ม เขาให้น้อยเดียว ให้กินไม่ให้เราตาย จะได้มีแรงแบกของให้เขาต่อ” (สัมภาษณ์ กรกฎาคม 2545)

เมื่อได้ข่าวว่าทหารพม่าเดินทางมายังคอยลาย ชาวดาระอั้งจะต้องส่งข่าวให้ทหารป่าทราบ ให้หาทางหลบหนีหรือซ่อนตัว เพื่อไม่ให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารทั้งสองกลุ่ม เมื่อมีการเผชิญหน้ากันระหว่างทหารป่าและทหารพม่า ชาวดาระอั้งคือกลุ่มที่ต้องสูญเสียมากที่สุด ทั้งบ้านเรือน สัตว์เลี้ยง ไร่ สัตว์ถูกทำลายหลายต่อหลายครั้งในแต่ละปี

การประกาศใช้นโยบาย 4 ตัด (Four Cuts) ของรัฐบาลทหารพม่า ที่เริ่มใช้ในช่วงต้นทศวรรษ 2510 ภายหลังกองรัฐประหารปี 2505 ซึ่งมีเป้าหมายลดทอนศักยภาพการสู้รบของกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ ตัดการสนับสนุนทางด้านอาหาร เงินทุน intelligence และกำลัง ของกลุ่มต่อต้านรัฐบาล มีการจำแนกพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของพม่าเป็น 3 ส่วน คือ พื้นที่สีดำ (black zones) เป็นพื้นที่ซึ่งกองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ครอบครองอยู่ พื้นที่สีน้ำตาล (brown zones) เป็นพื้นที่ซึ่งมีการสู้

⁴ เปรียบเทียบเท่ากับราคาข้าวเปลือก 20 บาทต่อ 1 ปีบ นับว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก

รบบช่วงชิงระหว่างกองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์กับทหารพม่า และ พื้นที่สีขาว (white zones) ซึ่งปลอดภัยจากอำนาจของกองกำลังต่อต้านรัฐบาล (Smith, 1999: 259) โดยรัฐบาลทหารพม่าพยายามเปลี่ยนพื้นที่สีดำและพื้นที่สีน้ำตาลให้เป็นพื้นที่สีขาว ผ่านนโยบายดังกล่าวได้นำไปสู่การบังคับโยกย้าย (forced relocation) ประชาชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์เหล่านี้ออกไปยังพื้นที่ซึ่งรัฐบาลสามารถควบคุมได้ การอพยพนี้ไปอย่างเข้มงวด หากประชาชนไม่อพยพออกจากพื้นที่ภายในระยะเวลาที่กำหนด จะถูกจัดว่าเป็นผู้ต่อต้านรัฐบาล (Grundy-warr et al., 2001: 12)

สถานการณ์ความรุนแรงที่ชาวดาระอั้งเผชิญที่ค่อยๆ ได้นำไปสู่การอพยพของชาวดาระอั้งสู่พรมแดนไทย ตั้งแต่ในช่วงปลายทศวรรษ 2510 แต่การอพยพครั้งใหญ่เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 2520 เมื่อรัฐบาลทหารพม่าได้บังคับให้ชาวดาระอั้งอพยพเข้าไปอยู่ภายในพื้นที่ที่รัฐบาลกำหนด เพื่อตัดการสนับสนุนที่กองกำลังของไทยใหญ่ที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ ตามนโยบายของรัฐบาล มีเพียงชาวดาระอั้งส่วนน้อยเท่านั้นที่ยินยอมอพยพสู่พื้นที่ซึ่งรัฐบาลกำหนด แต่ชาวดาระอั้งส่วนใหญ่ตัดสินใจทยอยหลบหนีสู่ประเทศไทย ซึ่งใช้เวลาเดินทางนาน 6 วัน รอนแรมตามพื้นที่ป่า แม้ว่าทหารพม่าไม่ห้ามการเดินทางสู่ประเทศไทย แต่ชาวดาระอั้งก็ต้องคอยหลบทหารป่า ซึ่งไม่ต้องการให้ชาวดาระอั้งอพยพออกจากพื้นที่ เนื่องจากการสนับสนุนต่าง ๆ ที่เคยได้รับจากชาวดาระอั้งจะหายไป

การอพยพหนีความรุนแรงในพื้นที่ของชาวดาระอั้งจึงเป็นผลโดยตรงของการเมืองว่าด้วยชาติพันธุ์ในพม่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยของชาวดาระอั้ง แม้ไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในความขัดแย้งดังกล่าว แต่ชาวดาระอั้งก็ตกอยู่ในฐานะเหยื่อของความขัดแย้งดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

^๕ การอพยพสู่ประเทศไทยในช่วงต้นทศวรรษ 2520 โดยเฉพาะในปี 2523 ของชาวดาระอั้ง แม้ว่ามิชชาวดาระอั้งจำนวนมากอพยพสู่ประเทศไทยในช่วงนี้ แต่ก็ไม่ได้เดินทางเป็นกลุ่มใหญ่ส่วนมากมักจะอพยพพร้อมกันในหมู่เครือญาติกลุ่มละประมาณ 20 – 30 คนเท่านั้น เพื่อไม่ให้เป็นที่สังเกตของทหารป่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ที่มา: คำบอกเล่าจากชาวดาระอั้งบ้านปางแดงในเทียบเคียงกับแผนที่รัฐฉานใน Tzang Yawng hwe, 1987: 68

3.2 การตั้งถิ่นฐานของดาระอั้งพลัดถิ่นในประเทศไทย

3.2.1 นอแล: หมู่บ้านคนพลัดถิ่นแห่งแรกบนเส้นพรมแดน

ในช่วงเวลาที่ชาวดาระอั้งอพยพหนีความรุนแรงจากตอนใต้ของรัฐฉานเข้าสู่ประเทศไทยนั้น เส้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและพม่าได้ถูกกำหนดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว และผู้คนชาวดาระอั้งก็รับรู้ถึงการมีอยู่ของเส้นพรมแดนดังกล่าว อย่างไรก็ตาม พรมแดนที่ถูกกำหนดขึ้นนี้ก็ไม่ได้มีความศักดิ์สิทธิ์จนถึงระดับที่ไม่สามารถละเมิดได้ ในหมู่มุคนที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนจึงปรากฏว่ามีการเดินทางข้ามไปมาระหว่างผู้คนในสองฝั่งแดนอยู่เสมอ

ในระยะแรกของการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยยังไม่ได้มีนโยบายที่เข้มงวดกับการอพยพ แม้ว่าชายแดนไทย – พม่า บริเวณคอดอยอ่างขางจะมีหน่วยทหารของไทยตั้งอยู่ การอพยพข้ามพรมแดนระหว่างสองประเทศก็เป็นเรื่องปกติ ก่อนพ.ศ. 2527 นั้น การอพยพของประชา

ชนจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีความรุนแรงในประเทศ มักเป็นการอพยพชั่วคราวในช่วงเวลาของการปะทะกันระหว่างทหารของรัฐบาลพม่า กับกองกำลังต่อต้านรัฐบาล เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน การสู้รบก็เบาบางลง ผู้คนที่อพยพหนีความรุนแรงมาพักพิงในประเทศไทยก็อพยพกลับไปทำการเพาะปลูกในพื้นที่ชุมชนเดิมของตน รัฐจึงไม่ได้เข้มงวดกับการอพยพในช่วงนี้มากนัก เพราะคาดว่าเมื่อเข้าสู่ฤดูฝนผู้อพยพเหล่านี้ก็จะเดินทางกลับสู่พม่า (ขจิตกัย, 2540: 94-95) ผู้อพยพในช่วงนี้จึงสามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ของประเทศไทยได้โดยไม่ถูกควบคุมมากนัก สามารถเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่ที่อยู่ลึกเข้ามาในพรมแดนไทยได้

เมื่ออพยพหนีความรุนแรงที่เผชิญขณะอยู่ในรัฐฉาน ชาวคาระอั้งกลุ่มแรก ๆ ได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณคอกอย่างขาง ซึ่งเป็นรอยต่อของพรมแดนไทย - พม่า ยังชีพอยู่ด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างขุดมันฝรั่งของชาวจีนฮ่อ ควบคู่ไปกับการทำไร่ข้าวในพื้นที่เล็ก ๆ ซึ่งได้ผลผลิตไม่ค่อยดีเนื่องจากพื้นที่สูง อากาศหนาวเกิน

หลังพ.ศ. 2532 แนวนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อผู้อพยพจากพม่าเริ่มเปลี่ยนไป ในความพยายามจะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดี รัฐบาลไทยต้องการแสดงให้รัฐบาลพม่าเห็นว่ารัฐบาลไทยไม่ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มกองกำลังที่ต่อต้านรัฐบาลพม่า ผู้อพยพจากพม่าจึงถูกควบคุมอย่างเข้มงวดมากขึ้นในศูนย์อพยพเพื่อรอการส่งกลับเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น (Caouette et al., 2000: 39) แต่ชาวคาระอั้งเดินทางเข้ามาเมืองไทยก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายดังกล่าวหลายปี และกระจายตัวอยู่ในฐานะแรงงานรับจ้างในพื้นที่ต่าง ๆ ชาวคาระอั้งจึงไม่ต้องถูกส่งตัวเข้ายังศูนย์อพยพดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อพยพเข้ามาในช่วงหลัง

แม้จะเดินทางหลบหนีการสู้รบระหว่างทหารป่าและทหารพม่าเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ในประเทศไทย แต่คาระอั้งก็ยังเผชิญกับการคุกคามของอำนาจของกองกำลังขุนสำ ตั้งแต่เริ่มแรกตั้งหมู่บ้าน ชาวคาระอั้งต้องจัดเตรียมม้าครั้งละ 5 ตัวโดยประมาณ พร้อมคนขี่เพื่อขนเสบียงให้กับกองกำลังของขุนสำ โดยเฉลี่ย 2 ครั้ง ต่อเดือน แต่ในบางช่วงที่ขาดแคลนเสบียงมากอาจต้องขนทุกตัวไป หรือบางช่วงอาจขนเพียง 1 ครั้งต่อเดือน การขนเสบียงให้กองกำลังของขุนสำสิ้นสุดลงเมื่อ 2 ปีก่อน เมื่อการเดินทางข้ามพรมแดนระหว่างประเทศถูกห้ามจากสถานการณ์การสู้รบในพื้นที่ชายแดนรุนแรงขึ้น

เมื่ออพยพมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านนอแลในช่วงแรกยังพอจับจองที่ดินเพื่อการเพาะปลูกได้ ส่วนคาระอั้งที่อพยพตามมาในช่วงหลังไม่มีที่ดินเหลือให้จับจองทำการเพาะปลูกอีกแล้ว บางส่วนจึงข้ามกลับไปทำไร่ข้าว ปลูกมันฝรั่งในฝั่งพม่า มีทั้งที่ไปเช่า เย็นกลับ และต้องค้างคืนในพม่าในกรณีที่ไร่อยู่ลึกเข้าไปในฝั่งพม่า โดยต้องแบ่งผลผลิตที่ได้ให้กับทหารพม่าบางส่วน การเดินทางข้ามไปมาระหว่างฝั่งไทยแลพมานี้ดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2543 เมื่อสถานการณ์การสู้รบในพม่า

บริเวณรอยต่อกับพรมแดนไทยรุนแรงมากขึ้น การเดินทางของชาวดาระอั้งข้ามพรมแดนจึงถูกห้าม ชาวดาระอั้งหลายครัวเรือนจึงประสบปัญหาที่ดินในการผลิต

เมื่อชาวดาระอั้งอพยพจากรัฐฉานของพม่าขึ้น บ้านนอแลคือจุดมุ่งหมายแรกของการเดินทางทั้งในฐานะพื้นที่หลบภัย และพื้นที่ทำกิน แต่พื้นที่ดังกล่าวก็ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้อพยพที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้ ชาวดาระอั้งพลัดถิ่นจำนวนมากจึงออกไปเป็นแรงงานรับจ้างตามในกิจกรรมทางการเกษตรในพื้นที่อำเภอฝาง แม่อาย และเชียงดาว และบางส่วนก็ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ดังกล่าว

3.2.2 จากนอแลสู่ปางแดงใน: บริบทเงื่อนไขของการตั้งชุมชนในพื้นที่ปิดล้อม

ราวปีพ.ศ. 2525 – 2526 เมื่อลุงคำพร้อมครอบครัวเดินทางมาถึงบ้านนอแลพื้นที่รอยต่อชายแดนไทย – พม่ามีชาวดาระอั้งนับร้อยครัวเรือนตั้งบ้านเรือนทำกินอยู่ในพื้นที่ ลุงคำและชาวดาระอั้งที่เพิ่งเดินทางมาถึงจึงไม่สามารถหาที่ดินเพื่อการเพาะปลูกของตัวเองได้

ในเวลานั้นมีชาวดาระอั้งซึ่งเป็นแรงงานรับจ้างในสวนชาของคนเมืองในพื้นที่อำเภอเชียงดาว เดินทางมาชักชวนชาวดาระอั้งที่อาศัยอยู่คอกอย่างขางให้ไปเป็นแรงงานรับจ้างเก็บใบชา โดยบอกเล่าว่านอกจากเก็บใบชาในสวนของพ่อเลี้ยงแล้ว ยังได้รับอนุญาตให้ทำไร่ข้าวในพื้นที่สวนชาซึ่งยังไม่โตด้วย ภายหลังจากตัวแทนชาวดาระอั้ง 4 – 5 คน เดินทางมาดูพื้นที่บริเวณดังกล่าวแล้ว เห็นว่าเป็นพื้นที่ซึ่งสมบูรณ์ และปราศจากการสู้รบ ลุงคำพร้อมกับครัวเรือนชาวดาระอั้งที่เดินทางมาจากพม่าพร้อมกันและครัวเรือนที่เดินทางมาก่อนหน้าแต่ยังไม่มีที่ดินทำกินรวม 11 ครอบครัว จึงเดินทางมาเป็นแรงงานรับจ้างเก็บใบชาควบคู่กับการทำไร่ข้าวในสวนชาในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ-ห้วยอีโก้ บริเวณบ้านแม่จอน ก่อนจะย้ายในปีถัดมาออกมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณพื้นที่ป่าปางไม้แดง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม บริเวณลุ่มน้ำแม่เตาะ – ห้วยอีโก้ ในพื้นที่หมู่ 9 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านปางแดงในในปัจจุบัน เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปเรียนหนังสือของลูกหลาน

ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เตาะ – ห้วยอีโก้ในช่วงเวลาที่ชาวดาระอั้งอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนนั้น ไม่ใช่พื้นที่สูญญากาศของอำนาจ เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งรัฐได้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนก่อนการเข้ามาของชาวดาระอั้ง แต่ชาวดาระอั้งก็สามารถอพยพเข้ามายังพื้นที่ดังกล่าวได้ ภายใต้บริบทของความลึกลับในการจัดการพื้นที่ป่าของรัฐ และนโยบายการส่งเสริมการผลิตพืชพาณิชย์ ที่เปิดช่องทางให้ชาวดาระอั้งพลัดถิ่นสามารถอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของการปิดล้อม

ความลึกลับของนโยบายการจัดการพื้นที่ป่า

การขยายอำนาจของรัฐโดยการควบคุมพื้นที่ ซึ่งรัฐได้อำนาจการครอบครองเหนือพื้นที่ส่วนต่าง ๆ โดยที่ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ กลายเป็นเป้าหมายของการขยายอำนาจรัฐ การขยายอำนาจรัฐเหนือพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ เป็นรูปธรรมหนึ่งที่เด่นชัดของบทบาทรัฐในการควบคุมและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ซึ่งรัฐอ้างการครอบครอง (ดูรายละเอียดใน Vandergeest and Pelsuso, 1995; Vandergeest, 1996)

ในพื้นที่ป่าเชียงดาวพบว่าในช่วงแรกของการขยายอำนาจการควบคุมพื้นที่ป่าของรัฐส่วนกลางนั้น แม้ว่าพื้นที่ป่าเชียงดาวจะถูกอ้างสิทธิ์จากรัฐ ในทางกฎหมายชาวบ้านไม่สามารถบุกเบิก แพร่ถางเพื่อทำการผลิตได้ แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ในพื้นที่ป่าเชียงดาวซึ่งอยู่ห่างไกลจากอำนาจรัฐส่วนกลาง ป่าสำหรับชาวบ้านยังคงเป็นพื้นที่ซึ่งชาวบ้านยากจนสามารถเข้าไปบุกเบิกเป็นพื้นที่ทำกินได้ รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าวด้วย การรวบอำนาจการจัดการป่าไม้เข้าสู่ส่วนกลางในระยะแรกจึงส่งผลกระทบต่อชาวบ้านน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าผู้ปกครองซึ่งสูญเสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับจากกิจการป่าไม้

การให้สัมปทานทำไม้ในพื้นที่ป่าเชียงดาวโดยรัฐส่วนกลางปรากฏในช่วงต้นทศวรรษ 2510 ในระยะแรกเป็นการให้สัมปทานทำไม้กระยาเลยแก่พ่อค้าไม้รายย่อย และหน่วยงานของรัฐ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิต อายุสัมปทานในช่วงนี้อยู่ระหว่าง 1 – 2 ปี เท่านั้น ต่อมาในปีพ.ศ. 2513 กรมป่าไม้ได้ประกาศโครงการสัมปทานไม้กระยาเลยในพื้นที่อำเภอเชียงดาว 3 ป่า ได้แก่ โครงการป่าขุนแม่ปิง โครงการเมืองคอง และโครงการเมืองแหง ป่าแต่ละแห่งถูกแบ่งเป็นแปลงจำนวน 30 แปลงต่อป่า การให้สัมปทานทำไม้หลังจากพ.ศ. 2513 ในพื้นที่ป่าเชียงดาว เปลี่ยนแปลงจากเอกชนรายย่อยและ หน่วยงานรัฐ ไปสู่บริษัทเอกชนรายใหญ่ โดยบริษัทเชียงใหม่ทำไม้ เป็นเอกชนเพียงรายเดียวที่ผูกขาดสัมปทานการทำไม้ในพื้นที่ป่าสัมปทานทั้ง 3 แห่ง โดย ได้รับสัมปทานทำไม้กระยาเลยในพื้นที่ป่าสัมปทานเมืองคองจำนวน 6 แปลง ในพ.ศ.2516 ป่าเมืองแหงจำนวน 3 แปลง ในปีเดียวกัน และ 1 แปลงในพ.ศ. 2519 ส่วนป่าโครงการขุนแม่ปิงนั้นได้รับสัมปทานทำไม้กระยาเลยในระยะยาว 30 ปี ตั้งแต่พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2546 โดยหมุนเวียนไปตามแปลงต่าง ๆ ในแต่ละปี การทำไม้ในพื้นที่โครงการขุนแม่ปิงดำเนินถึงต้นทศวรรษ 2520 ก็ยุติไปด้วยเหตุผลจากความพยายามของรัฐที่ต้องการลดพื้นที่ป่าสัมปทาน ภายหลังจากการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ ในปีพ.ศ. 2518 รัฐได้ดำเนินโครงการสวนป่า โดยการปลูกไม้สักในพื้นที่สวนป่าปางไม้แดง โดยในระหว่างพ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2532 ได้ดำเนินการปลูกป่าไม้สักทั้งสิ้น 2,785 ไร่ (เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตเชียงใหม่, สัมภาษณ์ กันยายน 2545)

ในช่วงเวลาเดียวกับการให้สัมปทานทำไม้แก่บริษัทเชียงใหม่ทำไม้ กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่ป่าเชียงดาวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2516 ตามอำนาจในพ.ร.บ.ป่าสงวน

แห่งชาติพ.ศ. 2507 อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ที่ยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การบุกเบิกพื้นที่ป่าเชิงควายังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ตั้งแต่ก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ รัฐไม่สามารถควบคุมการตัดไม้สัมปทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในพื้นที่ป่าสัมปทานหลายพื้นที่จึงเกิดปัญหาการตัดไม้นอกสัมปทานเช่นเดียวกับที่พบโดยทั่วไปในพื้นที่สัมปทานของรัฐ และในบางช่วงการทำไม้เถื่อนมีมากกว่าการทำไม้อย่างถูกต้องตามกฎหมายด้วยซ้ำ (Banasopit, 1988: 143) การตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนอกเขตสัมปทานเกิดขึ้นทั้งจากชาวบ้านยากจนในพื้นที่ และจากบุคคลภายนอกซึ่งเข้ามารับจ้างนายทุนทำไม้ ซึ่งชาวบ้านมักใช้เทคนิค วิธีการตัดแบบพื้นบ้าน ในขณะที่บุคคลภายนอกมักใช้เทคโนโลยีที่สูงในระดับเดียวกับการตัดไม้ของบริษัทสัมปทานซึ่งจะตัดไม้ได้ในปริมาณที่มากกว่าชาวบ้าน (Banasopit, 1988: 145) การจัดการพื้นที่ป่าของรัฐโดยการประกาศเขตป่าสงวนพร้อมกับการให้สัมปทานป่าไม้ได้นำไปสู่ความเข้าใจของชาวบ้านว่า พื้นที่ป่าสงวนที่รัฐประกาศนั้น คือการสงวนไว้สำหรับการสัมปทานไม้ นั่นคือ การสงวนต้นไม้เป็นหลัก ความเข้าใจเช่นนี้ได้นำไปสู่การเคลื่อนย้ายของชาวบ้านเข้าจับจองทำกินในพื้นที่ป่าสงวนหลังจากการสัมปทานสิ้นสุดลง (อานันท์ และมิ่งสรรพ, 2538 :46-47) นอกจากนี้การสัมปทานในพื้นที่เป็นระยะเวลานานต่อเนื่องกัน ทำให้แรงงานที่เข้ามารับจ้างตัดไม้ให้กับบริษัทสัมปทานทำไม้บางส่วนตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งมีทั้งการบุกเบิกในพื้นที่ป่าสัมปทาน และการบุกเบิกพื้นที่ป่านอกเขตสัมปทาน เมื่อสัมปทานทำไม้ของบริษัทสิ้นสุดลงแรงงานเหล่านี้จึงตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ ดังปรากฏในกรณีของชุมชนปกากะญอบ้านท่าจี้เหล็ก ที่เข้ามาเป็นแรงงานตัดไม้ในช่วงปีพ.ศ.2500 – 2520

นโยบายปฏิรูปที่ดินของรัฐก็มีส่วนเร่งให้เกิดการบุกเบิกจับจองที่ดินเพื่อรอการออกเอกสารสิทธิ์ ในปี 2520 ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้พื้นที่เชิงควาและแม่แตงเป็นพื้นที่เพื่อการปฏิรูปที่ดิน โดยได้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นมารับผิดชอบ (สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ 2528 อ้างใน โกสุมภ์และคณะ, 2530: 38) โดยเป็นการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมของรัฐ โดยในพื้นที่อำเภอเชิงควาประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินทั้งสิ้น จำนวน 3,095 ไร่ การประกาศพื้นที่ปฏิรูปที่ดินได้ทำให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ป่ามากยิ่งขึ้น ในช่วงทศวรรษ 2520 พื้นที่ป่าถูกแผ้วถางโดยคนพื้นราบในอำเภอเชิงควา และนายทุนในท้องถิ่น เพื่อปลูกไม้ผลยืนต้น เช่น มะม่วง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการครอบครอง การใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าว โดยหวังว่าจะเป็นหลักฐานที่นำไปสู่การครอบครองเอกสารสิทธิ์จากรัฐในท้ายที่สุด พื้นที่ป่าเชิงควาในช่วงเวลาที่ชาวกระเหรี่ยงเข้ามาตั้งชุมชนใหม่ ๆ จึงถูกแผ้วถางและปลูกไม้ยืนต้นทิ้งไว้ โดยเจ้าของไม่ได้ให้การดูแลนัก เพราะไม่ได้หวังผลประโยชน์จากการผลิตที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง อาจกล่าวได้ว่าแรงดึงดูดใจ

ในการบุกเบิกพื้นที่ป่าในช่วงนี้เปลี่ยนแปลงจากการหาประโยชน์จากการทำไม้สู่การหาประโยชน์จากมูลค่าที่ดินในพื้นที่ (อานันท์ และมิ่งสรรพ์, 2538)

นโยบายส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรเพื่อการส่งออกของรัฐก็มีผลต่อการบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อการผลิตด้วย ในช่วงระยะแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐมีมาตรการต่าง ๆ เช่น การตัดถนนเพื่อการขนส่งผลผลิต เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม ผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลานี้เกิดจากการขยายพื้นที่การเพาะปลูกมากกว่าเกิดจากเทคนิคการผลิตที่เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ (โกสุมภ์ และคณะ, 2530: 76) พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชพาณิชย์จึงเพิ่มมากขึ้นภายใต้นโยบายดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในภาคเหนือจาก 149,960 ไร่ ในปี พ.ศ. 2513 เป็น 379,926 ไร่ ในปี พ.ศ. 2518 และ 854,382 ไร่ในปี พ.ศ. 2523 (อานันท์ และมิ่งสรรพ์, 2538 :28) นอกจากนี้การเก็บค่าพรีเมียมการส่งออกข้าวก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายของเกษตรกรสู่พื้นที่สูงเพื่อปลูกพืชพาณิชย์ชนิดอื่น (Pasuk and Baker, 1996 : 23) ดูเหมือนว่ารัฐเองก็ตระหนักว่ามีประชากรจำนวนมากไม่น้อยที่ทำการผลิตอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในขณะที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 4 เมษายน 2518 ให้งดการจับกุมราษฎรที่บุกเบิกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการเกษตร แม้ว่าจะถูกยกเลิกไปในปีถัดมา แต่มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่ารัฐเองก็ส่งเสริมให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ป่าของชาวบ้านเพื่อการผลิตพืชพาณิชย์ด้วยเช่นกัน ในพื้นที่ป่าเชียงดาว การบุกเบิกพื้นที่ทำกินของคนพื้นราบสู่พื้นที่สูงปรากฏในช่วงต้นทศวรรษ 2520 และมีมากขึ้นในช่วงปลายทศวรรษดังกล่าว โดยคนพื้นราบเหล่านี้บางส่วนตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่บนพื้นที่สูง บางส่วนยังอาศัยอยู่ในชุมชนพื้นราบเดิม และขึ้นไปทำการผลิตในฤดูกาลผลิต โดยเฉพาะคนเมืองจากชุมชนบ้านทุ่งหลุก

การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเข้ามาในพื้นที่เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกินปรากฏระหว่างพ.ศ. 2520 – พ.ศ.2525 มีการอพยพของชาวลีซูลเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านห้วยอีโก้ ซึ่งทำการปลูกข้าวไร่เพื่อการยังชีพเป็นหลัก และมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขายด้วย แต่ยังมีมูลค่าไม่มาก การอพยพของชาวดาระอั้งจากอ.ฝางมายังพื้นที่บ้านแม่จอน และบ้านปางแดงในปีพ.ศ. 2526 – พ.ศ. 2527 เพื่อเป็นแรงงานรับจ้างในสวนชา

ในช่วงเวลาที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งชุมชนในพื้นที่นี้ รัฐได้สถาปนาอำนาจของการควบคุมเหนือพื้นที่บริเวณนี้มาเป็นเวลากว่า 10 ปี นับแต่การประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แต่เนื่องด้วยความเหลื่อมล้ำของนโยบายรัฐ ทำให้อำนาจรัฐไม่ได้บังคับลงไปบนพื้นที่อย่างเต็มที่ ซึ่งได้เปิดช่องให้คนกลุ่มต่าง ๆ ชาวบ้านยากจนสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่อยู่ภายใต้

การควบคุมของรัฐได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ชาวคาระอั้งพลัดถิ่นจึงสามารถอพยพเข้ามาอยู่ในวงของการปิดล้อมของอำนาจรัฐได้โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งกับรัฐในช่วงเวลานี้

นโยบายการส่งเสริมการส่งออกพืชพาณิชย์

การเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างและตั้งชุมชนอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงดาวของชาวคาระอั้งจากคอกอย่างขาง สัมพันธ์กับการขยายตัวของการเกษตรเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่ต้องการเพิ่มมูลค่าการส่งออกสินค้าทางการเกษตร อันเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เพื่อตอบสนองความต้องการสินค้าทางการเกษตรในตลาดโลกที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในตลาดยุโรปและสหรัฐอเมริกา (Pasuk and Baker, 1996 : 60) รัฐบาลได้ลงทุนในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตร เช่น การตั้งสถานีวิจัยเพื่อพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืช นอกจากนี้ยังได้รับเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพื่อตัดถนนไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งได้ทำให้การขนส่งผลผลิตในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นไปได้ง่ายมากขึ้น ในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นช่วงที่มูลค่าการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรของไทยมีมากถึง 4 ใน 5 ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด (Pasuk and Baker, 1996: 23)

ในระยะแรกการผลิตเชิงพาณิชย์ยังขยายตัวอยู่แต่เฉพาะในพื้นที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยา แต่ต่อมาก็เริ่มขยายตัวยังภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศด้วย ในภาคเหนือตอนบนการผลิตเชิงพาณิชย์ในระยะแรกมีข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจ ที่ปลูกมากแถบที่ราบเชียงใหม่ – ลำพูน ตั้งแต่ราวปลายทศวรรษ 1950 และในช่วง 10 ปีต่อมา การปลูกพืชพาณิชย์อื่น ได้แก่ ข้าวโพด ยาสูบ หอมหัวใหญ่ ถั่วเหลือง ก็เริ่มขยายตัวมากขึ้น (ประเทือง, 2537: 36 – 39)

ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการส่งออกของรัฐบาลส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินในพื้นที่ ที่ดินที่เคยใช้เพื่อการปลูกข้าวนาดำปีละครั้ง เริ่มถูกใช้เพื่อการเพาะปลูกพืชพาณิชย์หลังการเก็บเกี่ยวข้าว พืชพาณิชย์เหล่านี้ ได้แก่ ถั่วเหลือง หอมหัวใหญ่ กระเทียม โดยได้รับการสนับสนุนทั้งจากรัฐและพ่อค้าสินค้าเกษตร พืชเศรษฐกิจเหล่านี้ในระยะก่อนทศวรรษ 2530 ขยายตัวอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำปิงมากกว่าบนพื้นที่สูง ในทศวรรษถัดมาเมื่อพื้นที่ราบเชียงดาวไม่สามารถรองรับต่อความต้องการใช้ที่ดินที่เพิ่มมากขึ้น การเพาะปลูกพืชพาณิชย์ได้ขยายตัวขึ้นสู่พื้นที่ลาดชัน โดยมีข้าวโพด และชาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ (สกุณี, 2544: 53) อย่างไรก็ตาม เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องหากเราจะสรุปว่าการขยายตัวของการผลิตเชิงพาณิชย์บนพื้นที่สูงนี้เกิดขึ้นโดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงเท่านั้น การขยายพื้นที่การเพาะปลูกดังกล่าวยังเกิดจากการบุกเบิกพื้นที่ของคนที่ราบทั้งที่ยากจนไร้ที่ดิน และกลุ่มทุนท้องถิ่นที่เข้าบุกเบิกเพื่อรอการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินจากรัฐ ในระยะที่คนพื้นราบขึ้นไปบุกเบิกทำ

การเพาะปลูกเพื่อเป้าหมายทางการค้านี้ ระบบการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงยังถูกจัดการภายใต้ระบบการผลิตเพื่อยังชีพอยู่ โดยมีข้าวไร่เป็นพืชที่มีความสำคัญสูงสุด

การผลิตเชิงพาณิชย์ที่ขยายตัวมากขึ้นได้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน เมื่อการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเดิมไม่สามารถรองรับต่อการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป ขึ้นตอนต่าง ๆ ของการผลิตไม่สามารถพึ่งพาแรงงานจากเครือข่ายการแลกเปลี่ยนแรงงานได้ แรงงานรับจ้างได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการผลิตแทนที่การจัดการแรงงานแบบเดิม ความต้องการแรงงานในกิจกรรมการผลิตในภาคการเกษตรในพื้นที่เชิงดาวจึงเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับในพื้นที่ใกล้เคียงทั้งในอำเภอแม่แตง และอำเภอฝาง ซึ่งได้เป็นช่องทางที่เปิดให้ชาวดาระอั้งในฐานะคนพลัดถิ่นที่ไร้สิทธิในแผ่นดินไทย สามารถเข้ามาทำมาหากิน ตั้งชุมชนอยู่ในพื้นที่ซึ่งอยู่ท่ามกลางการปิดล้อมของอำนาจากกลุ่มต่าง ๆ

การอพยพของชาวดาระอั้งพลัดถิ่นจากพื้นที่รอยต่อชายแดนไทย -พม่า บริเวณคอกย่องข้างตู้พื้นที่บ้านแม่จอน ของชาวดาระอั้งจึงเกิดขึ้นภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่อำเภอเชิงดาว การผลิตพืชพาณิชย์ภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว การปลูกพืชพาณิชย์ทั้งหอมแดง หอมหัวใหญ่ กระเทียม ข้าวโพด ถั่วเหลือง ที่ขยายตัวมากขึ้นในพื้นที่ราบของอำเภอเชิงดาว ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการผลิต (Mode of Production) และความสัมพันธ์ทางการผลิต (Relation of Production) (Hirsch, 1990 อ้างใน พฤษัย, 2543: 38) การจัดการแรงงานที่เคยวางอยู่บนระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานภายในชุมชน ไม่สามารถรองรับต่อความต้องการแรงงานในการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการแรงงานรับจ้างจึงมีมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการผลิตที่เข้มข้นขึ้น ความต้องการแรงงานในภาคการเกษตรราคาถูกนี้ได้เป็นช่องทางที่ทำให้ชาวดาระอั้งเดินทางจากพื้นที่ชายแดนเข้าสู่พื้นที่อำเภอเชิงดาว เพื่อตอบสนองต่อความต้องการแรงงานราคาถูกของคนเมืองพื้นราบในอำเภอเชิงดาว

ในขณะที่เดียวกัน ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงดาว ซึ่งรัฐโดยกรมป่าไม้ได้อ้างสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลานานก่อนการเข้ามาของชาวดาระอั้งพลัดถิ่น แต่อำนาจรัฐก็ไม่ได้กดลงบนพื้นที่ดังกล่าวอย่างเต็มที่ ความถักถักของนโยบายของรัฐในพื้นที่ ทั้งการให้สัมปทานทำไม้ การปฏิรูปที่ดิน และการส่งเสริมการปลูกพืชพาณิชย์ ได้ส่งผลให้คนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนายทุนท้องถิ่นคนเมืองจากพื้นราบ กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจากต่างพื้นที่เข้าถึงพื้นที่ดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ภายใต้ช่องทางดังกล่าวชาวดาระอั้งพลัดถิ่นจึงสามารถเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงดาว บริเวณลุ่มน้ำแม่เตาะ - ห้วยอีโก้ ซึ่งรัฐได้อ้างสิทธิครอบครอง และยังชีพอยู่ด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรของคนเมืองควบคู่กับการทำการเกษตรของตนเอง

3.3 สรุป

ในสังคมดาระอั้ง การอพยพโยกย้ายของผู้คนในชุมชนเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในความรับรู้ของชาวดาระอั้งมานาน แต่การโยกย้ายเหล่านี้เกิดขึ้นในกลุ่มชาวดาระอั้งยากจนและชาวดาระอั้งที่เพิ่งแยกครัวเรือนและซึ่งประสบปัญหาขาดแคลนที่ดินทำการเพาะปลูกเท่านั้นขณะที่ชาวดาระอั้งซึ่งสามารถเข้าถึงที่ดินคุณภาพดีและสามารถทำการผลิตเพียงพอกับความต้องการบริโภคของสมาชิกในครัวเรือนมักไม่ค่อยอพยพโยกย้ายออกจากชุมชนเดิม การอพยพโยกย้ายของชาวดาระอั้งเป็นการอพยพด้วยความสมัครใจเพื่อแสวงหาความมั่นคงของครัวเรือนจากพื้นที่อื่นซึ่งอาจเป็นพื้นที่ซึ่งมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ หรือ การไปบุกเบิกพื้นที่ใหม่

แต่ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงต้นทศวรรษ 2500 ภาพการอพยพโยกย้ายของผู้คนในความรับรู้ของชาวดาระอั้งเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการอพยพของชาวดาระอั้งยากจนและครัวเรือนใหม่เพื่อหาที่ดินทำกิน เริ่มเปลี่ยนเป็นภาพการอพยพของชาวดาระอั้งทั้งยากจนและมีฐานะ เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่มั่นคงของชีวิตและทรัพย์สินจากกองกำลังต่าง ๆ ที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่รัฐฉาน ทั้งกองกำลังพรรคก๊กมินตั๋ง กองกำลังทหารพม่า และกองกำลังไทใหญ่ ชาวดาระอั้งในพื้นที่ชุมชนซึ่งอยู่ใกล้เมือง ชุมชนที่เป็นทางผ่านของกองกำลังเหล่านี้จึงพากันอพยพออกจากชุมชนเดิม โดยพื้นที่คอยลายซึ่งเคยมีชาวดาระอั้งยากจนไปตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนเป็นพื้นที่ซึ่งชาวดาระอั้งจากชุมชนต่าง ๆ ทางตอนใต้ของรัฐฉานพากันอพยพไปอยู่ เนื่องจากพื้นที่คอยลายในช่วงเวลาดังกล่าวแม้มีทหารไทใหญ่เดินทางผ่านแต่ยังไม่มีการปะทะกันระหว่างกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ แต่ไม่กี่ปีหลังจากนั้น ชาวดาระอั้งคอยลายก็ถูกคุกคามจากกองกำลังทหารไทใหญ่ เริ่มจากการบังคับเอาเสบียงอาหาร การบังคับให้ชาวดาระอั้งส่งเด็กหนุ่มในหมู่บ้านเข้าร่วมรบในกองทัพไทใหญ่ ชาวดาระอั้งเผชิญกับความรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อทหารพม่าเดินทางขึ้นมายังคอยลายเพื่อทำการปราบปรามทหารไทใหญ่ที่หลบซ่อนอยู่ ชาวดาระอั้งจึงต้องมอบเสบียงอาหารให้กับทหารพม่าและยังถูกบังคับให้เป็นลูกหาบขนอาวุธให้กับทหารพม่าด้วย ในขณะที่ชาวดาระอั้งจำต้องให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่ทหารไทใหญ่เพื่อแลกกับความปลอดภัยของตน ในขณะที่เดียวกันการให้ความช่วยเหลือทหารป่าก็เป็นการเสี่ยงต่อชีวิตเช่นกันหากทหารพม่าทราบ ชาวดาระอั้งจึงอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกต่อสถานการณ์ที่เผชิญ

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งเป็นผลจากความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า ทำให้ชาวดาระอั้งเดินทางอพยพหลบหนีความรุนแรงสู่พื้นที่ประเทศไทยตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2520 และจำนวนผู้อพยพสู่ประเทศไทยมีมากขึ้นหลังการถูกบังคับจากทหารพม่าให้ชาวดาระอั้งย้ายจากพื้นที่คอยลายเพื่อตัดกำลังสนับสนุนที่ทหารไทใหญ่เคยได้รับ ชาวดาระอั้งจำนวนมากจึงทยอยเดินทางสู่ประเทศไทย โดยตั้งถิ่นฐานครั้งแรกอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า โดยส่วนใหญ่ยังชีพด้วยการ

เป็นแรงงานรับจ้างในภาคการเกษตร บางส่วนเข้าร่วมทำการผลิตในโครงการหลวง อย่างไรก็ตาม เมื่อจำนวนดาระอั้งพลัดถิ่นอพยพสู่พื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนที่ดินเพื่อทำการผลิต ชาวดาระอั้งที่เดินทางอพยพมาในช่วงหลังจึงเดินทางไปรับจ้างในกิจกรรมทางการเกษตรในพื้นที่อำเภอฝาง อำเภอแม่อย และอำเภอเชียงดาว และเริ่มตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ

ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว ชาวดาระอั้งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมของรัฐ การอพยพมาสู่พื้นที่ดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังจากที่รัฐได้อ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ดังกล่าวแล้ว แต่นโยบายการส่งเสริมการผลิตพืชพาณิชย์ทำให้ความต้องการแรงงานในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น และความล้าสมัยของนโยบายการจัดการพื้นที่ป่าของรัฐ ได้เป็นช่องทางที่ทำให้ชาวดาระอั้งพลัดถิ่นเหล่านี้สามารถเข้ามาตั้งบ้านเรือนทำกินในพื้นที่ปัจจุบันท่ามกลางความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจต่าง ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved